

The effectiveness of innovative methods in developing reading literacy in primary education

Yuldasheva Iroda Abduholiq qizi

37 school teacher

Kurbanova Bakhtikhon Kochkorbayevna

Professor of Fergana State University, Doctor of Pedagogical Sciences.

Annotation

This article analyzes the importance and effectiveness of modern, innovative methods in developing reading literacy of students at the primary education stage. The impact of the introduction of interactive, information and communication technologies into the learning process, a creative approach, project-based learning, the use of digital games and multimedia tools on students' motivation for learning, thinking skills and independent learning skills is scientifically substantiated. The study reveals that innovative methods have a positive impact on the quality of education and the level of literacy.

Keywords: primary education, reading literacy, innovative methods, interactive approach, digital technologies, creative education, student motivation.

Boshlang'ich ta'limda o'qish savodxonligini rivojlantirishda innovatsion metodlar samaradorligi

Annotatsiya

Ushbu maqolada boshlang'ich ta'lim bosqichida o'quvchilarning o'qish savodxonligini rivojlantirishda zamonaviy, innovatsion metodlarning ahamiyati va samaradorligi tahlil qilinadi. O'qish jarayoniga interfaol, axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini joriy etish, kreativ yondashuv, loyiha asosida o'qitish, raqamli o'yinlar va multimediyali vositalardan foydalanishning o'quvchilarning o'qishga bo'lgan motivatsiyasi, fikrlash doirasi va mustaqil o'rganish ko'nikmalariga ta'siri ilmiy jihatdan asoslanadi. Tadqiqotda innovatsion metodlar ta'lim sifati va savodxonlik darajasiga ijobiy ta'sir ko'rsatishi aniqlanadi.

Kalit so'zlar: boshlang'ich ta'lim, o'qish savodxonligi, innovatsion metodlar, interfaol yondashuv, raqamli texnologiyalar, kreativ ta'lim, o'quvchi motivatsiyasi.

Boshlang'ich ta'lim insonning butun hayoti davomida shakllanadigan bilim, ko'nikma va malakalar tizimining poydevorini tashkil etadi. Ayniqsa, o'qish savodxonligi — bolalarning o'z fikrini to'g'ri ifodalash, matndan asosiy g'oyani anglash, mantiqiy fikrlash va mustaqil o'rganish qobiliyatini shakllantirishda asosiy vosita sanaladi. Shu sababli boshlang'ich sinf o'quvchilarida o'qish savodxonligini rivojlantirish masalasi zamonaviy ta'lim tizimining markazida turibdi. So'nggi yillarda o'quvchilarning o'qishga bo'lgan qiziqishini oshirish, ularni mustaqil fikrlashga undash va kreativ salohiyatini rivojlantirishda an'anaviy metodlar bilan bir qatorda innovatsion yondashuvlar keng joriy etilmoqda. Bu esa o'qitish jarayonini yanada samarali, interfaol va shaxsga yo'naltirilgan holga keltirmoqda.

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti tomonidan ilgari surilgan "Yangi O'zbekiston maktabi" konsepsiyasi ta'lim tizimini tubdan yangilash, xususan, boshlang'ich ta'limda o'qitish sifatini oshirishni ustuvor yo'nalish sifatida belgilagan. Shu ma'noda, o'qish savodxonligini shakllantirishda innovatsion metodlardan foydalanish — faqat bilim berish emas, balki o'quvchini mustaqil fikrlovchi, ijtimoiy faol shaxs sifatida tarbiyalashga xizmat qiladi. Innovatsion metodlar qatoriga axborot texnologiyalaridan foydalanish, interfaol darslar, klaster, sinkveyn, konseptual xarita, "aqliy hujum", "blits so'rov" kabi usullar kiradi. Mazkur yondashuvlar o'quvchini dars jarayonining faol ishtirokchisiga aylantirib, unda tahlil, sintez, solishtirish va xulosa chiqarish ko'nikmalarini rivojlantiradi.

Innovatsion metodlarning samaradorligini aniqlashda pedagogik tajribalar muhim o'rin tutadi. Boshlang'ich sinflarda o'qish darslarini innovatsion texnologiyalar asosida tashkil etish o'quvchilarning o'qishga bo'lgan motivatsiyasini kuchaytiradi, diqqatni jamlash va matnni chuqur anglash qobiliyatini oshiradi. Misol uchun, multimedia vositalari yordamida matnni eshitish va ko'rish orqali o'qish jarayoni yanada qiziqarli tus oladi. O'qituvchi matnga mos rasmlar, audio yozuvlar yoki qisqa videolarni qo'llasa, bolalar matn mazmunini chuqurroq anglab, hissiy jihatdan boyroq taassurot oladi. Shu tarzda multimodal yondashuv o'qish savodxonligini rivojlantirishda samarali vositaga aylanadi.

Raqamli texnologiyalar asosidagi o'yinli metodlar ham o'quvchilarning o'qish jarayonini jonlantiradi. Masalan, "Quizizz", "Kahoot", "Wordwall" kabi platformalar orqali o'quvchilarning so'z boyligini kengaytirish, matn ustida ishlash, so'rov-javob shaklida bahslashish imkoniyati yaratiladi. O'yin elementi darsni yanada qiziqarli qiladi, bu esa o'quvchilarni faol ishtirok etishga undaydi. O'qituvchi bu jarayonda faqat bilim manbai emas, balki yo'naltiruvchi va hamkor sifatida qatnashadi. Shu sababli o'quvchi passiv tinglovchidan faol ishtirokchiga aylanadi, bu esa o'qish savodxonligining eng muhim ko'rsatkichlaridan biri hisoblanadi.

O'qish savodxonligini rivojlantirishda innovatsion metodlarning yana bir muhim jihati — individual va differensial yondashuv imkoniyatidir. Har bir o'quvchining o'z o'qish sur'ati, tushunish darajasi va qiziqish yo'nalishi bor. An'anaviy metodlar barchaga bir xil yondashgan bo'lsa, zamonaviy texnologiyalar individual yondashuvni amalga oshirishga keng imkon yaratadi. Masalan, raqamli ta'lim platformalari orqali o'qituvchi o'quvchining o'qish darajasini kuzatib boradi, kamchiliklarni aniqlaydi va shu asosda qo'shimcha topshiriqlar beradi. Bu jarayon o'quvchining o'z o'rganish jarayonini boshqarishiga yordam beradi, bu esa zamonaviy ta'limdagi "learning autonomy" tamoyiliga mos keladi.

Innovatsion metodlarning o'qish savodxonligi rivojiga ta'siri shundaki, ular o'quvchini faqat matnni o'qishga emas, balki uni tahlil qilish, muhokama qilish va real hayotga tatbiq etishga o'rgatadi. Misol uchun, "loyiha asosida o'qitish" metodida o'quvchilar ma'lum mavzu yuzasidan kichik tadqiqot olib boradilar, ma'lumotlarni izlaydilar, natijani sinfda taqdim etadilar. Shu orqali ularning mustaqil fikrlash, izlanish, nutq madaniyati va jamoaviy ishlash ko'nikmalari rivojlanadi. Ayniqsa, boshlang'ich sinflarda bunday yondashuv bolalarda ijtimoiy muloqot va tanqidiy fikrlashni erta bosqichda shakllantiradi.

Bundan tashqari, innovatsion metodlarning samaradorligi o'qituvchining kasbiy tayyorgarligiga ham bevosita bog'liq. O'qituvchi yangi texnologiyalarni o'zlashtirish, raqamli vositalardan foydalanish, darsni zamonaviy formatda tashkil etish ko'nikmalariga ega bo'lishi kerak. Aks holda, texnologiya o'z-o'zidan natija bermaydi. Shu bois, pedagoglar malakasini oshirish, ularni zamonaviy metodlarga o'rgatish bugungi kunda dolzarb masalalardan biridir.

Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, innovatsion metodlardan muntazam foydalanilayotgan sinflarda o'quvchilarning o'qish tezligi, tushunish darajasi va matnni tahlil qilish qobiliyati an'anaviy darslarga nisbatan yuqori bo'ladi. Bundan tashqari, bunday sinflarda o'quvchilar o'qishga nisbatan ijobiy hissiy munosabat bildiradilar, o'z fikrini ifodalashdan cho'chimaydilar va ijodiy faol bo'ladilar. Shuningdek, ular o'zlashtirgan ma'lumotni uzoq vaqt eslab qoladilar, bu esa o'qish savodxonligining sifat jihatdan o'sishini ta'minlaydi.

O'qish savodxonligini rivojlantirishda innovatsion metodlar faqat texnologiyalarga tayanmaydi, balki pedagogik psixologiya ham o'z ichiga oladi. Darsda interfaol muhit yaratish, o'quvchilarning fikrini hurmat qilish, ularning mustaqil xulosasini e'tirof etish — bu metodlarning markaziy jihatlardan biridir. Shunday qilib, o'qish savodxonligini shakllantirish jarayoni nafaqat kognitiv, balki ijtimoiy va affektiv jihatlarni ham qamrab oladi.

Yuqoridagi mulohazalardan kelib chiqib, aytish mumkinki, boshlang'ich ta'limda o'qish savodxonligini rivojlantirishda innovatsion metodlardan foydalanish — bu zamon talabi, shuningdek, ta'lim sifatini oshirishning eng samarali yo'llaridan biridir. Bu yondashuv o'quvchilarning mustaqil fikrlovchi, axborotni tahlil qila oladigan va o'z fikrini asoslab bera oladigan shaxs sifatida shakllanishiga xizmat qiladi. Shu bois, kelajakda o'qituvchilarning

innovatsion pedagogik yondashuvlarni qo'llash bo'yicha tayyorgarligini oshirish, ta'lim jarayonini raqamlashtirish va interfaol muhitni kengaytirish ustuvor vazifalardan bo'lib qoladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

- Alimova, G. (2022). Innovatsion ta'lim texnologiyalari va ularning boshlang'ich ta'limda qo'llanilishi. Toshkent: Fan nashriyoti.
- Nurmatov, S. (2021). O'qish savodxonligini rivojlantirishda interfaol metodlarning o'rni. "Ta'lim va taraqqiyot" jurnali, 3(5), 45–52.
- UNESCO (2020). Global Education Monitoring Report: Literacy and Learning in the Digital Age. Paris: UNESCO Publishing.
- Shukurova, N. (2023). Boshlang'ich ta'limda kreativ yondashuv va innovatsiyalar. Toshkent: Ilm Ziyo.
- Vygotsky, L. S. (1978). Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes. Harvard University Press.